

I Z A K E R A K

"Gaitzetsia maitatzera ez bestera daraman jakituria". Bossuet ospetsuaren esakera onekin eman zion asiera Touremonde jaunak izakereri buruz agurturiko bere lan bati. Eta nik nereari, beste jaun onen esakera onekin:

"Gaitzetsia jakiturian bere jakin-naia asetzea besterik billatzen ez duana, norbera obeagotu eta bere berdifikoei laguntzeko bide onena arkitzen saiatzen ez dana".

Eta orain, bi solku auek gogoan artuz lanari dakiot jakiturien ezkutukiak azaldu nairik, eta nere ta zuen obekuntzarako eman naiean.

Batzuen eta askoren barrena ez-baiña, guzienen ere kezkatu duan jarduna izaki-izakerean auxe. Beste jardun filosofikoen aldean, beraren berezitasun arrigarrien aztertzeke jakitun askori eragin eztiela uste baduzute ere, beti izan ditu aztertzaileen baten batzuk, eta baten batzuk baiño geiago ere bai. "Espasa Calpe" k argitaratutako Iztegian agertzen dan idazki baten egilleak dionez, jardun au antzifienetakoa da, eta jakintsu talde aundi bat, urteak zear, kezkatu xmar euki izan du. Eta erri xumean, berriz, nor ez du albokoaren izakera ezagutze-naia? Nor ezta kezkatzen, bere izakera ongi eta garbi ezagutzen ezuala-ta?...

Baiño izakerari buruz diardugula bi sentsu -beraiek ditu zabalensk- oso gogoan izan bear ditugu: fisiologian eta batez ere psikologian artzen dituanak.

Asko ezpadare, sentsu fisiologiku au psikologiku aren idurikoa da; eta onela, jakintsuek sentsu bi auek errez berezitatzen badituzte ere, erri xumean bein baiño geiagotan biak batuak dakuskigu. Fisiologikoak gorputzaren itxura da maigu; psikologikoak, aldiz, gogo eta adimena ausnartzen ditu.

Phisiologian izakera asko arkitu genezazke, eta idoro ere oi dira, baiño berezitasun ezer aundirik gabe. Garrantzitsuenak iru eman oi dra; ala ta guztiz, nik beste bate ere erantsiko dizutet, eta bostgarren bat ere bai aipaturen.

Izakera phisiologikua zer dan galdetuko bazenida teona erantzuna: gorputzeko systema baten nausigos.

Izakera itz onek antziñan humoreen alkar-berdintzea adierazten zuan. Gorputzaren osasuna alkar-berdintzea ontatik zetorren; gaitzak, ostea, alkar ongi ez berdintzetik sortu oi ziran. Gorputzean humore bero ta legorrak, ots, sabelurak nausitzen zuanean, izakera sabelurtsua edo esarrekorra sortu oi zan; humore bero eta bustitik -sabelur beltzetik- izakera sabelur-beltzatsu edo uzkurra; humore ots ta legorrak -odolak- izakera odoltsua ematen zuen; humore otz ta bustiak -birikendiak- izakera nagitsua. Eta izakera bakoitz auen nausigok bere tasunak eman oi zizkion gorputzeri.

Hipokrates'engan du asiera ikaskai onek; atzalketa berriz, Galeno'ngan.

Geroago, jakitun bakoitzak ematen zien bere erako adierazpenez, beste izakera berri batzuk sortu ziran. Onela: izakera urduri, edo odolbizikoa, eta indartsua. Gero, izakera bakoitz auen besteen kutsurik ez ote gute zalantzen jarri zan, eta biko batzuk asmatu zituzten: linfetiku-urduria, sabelurtsu-urduria odoltsua. Halle'k, berriz, beste batzuk eman go zizkigun; gorputz guziraiko batzuk, bestiek atal batzuetara ko; eta gizonak berez iritxi lezazken batzuk ere artzen zitun; aurrenengoak, lenago esan ditugunak ziran; bigarrenengoak, aldiz, papar, buru, eta este aundiko izakerak. Rostan, lengoari jarraituki eta aparatatu organiku auek: egoskaillu, jiraille, sortarazle ta buru-namia (encéfalo) aztertuz, beste berri batzen asmakri izan genduan. Beste batzuk Luton'en erara gure bizitzako aro guzietan izakera bakoitza jarri zieten: izakera osaille, aitazko, amazko, ta gizaeza; eta azkerez, Ulhe ta Wagner gidari, beste batzuek izakera orok ezeztu zituzten. Ala ta guztiz gure egunetara iritxi zaizkigu auek: izakera nagitsu, odoltsu, eta urduria.

Ona bakoitz auen berezitasunak:

Izakera nagitsu edo linfatikua.--

Linfaren nausigoak dakar izakera au. Lodikoia da; indar-eza, errex eldu oi zaio; odolaren jira-birak motelak ditu; aragi guriak; narru mee ta zuaria; sudurra luze-zabala; maizenik lepo motza; margo eta dizdiragabe arpegia; ondo bete a; begi-beltz-txuri edo muskerrak; illea leuna, gorri-zuri edo ubel-argizkoa; bizarririk eztu, eta duanean, margo ezer askorik gabe; mugitarazleak (músculos) agitzeke edo gutxi azita ditu; mugitze motelekin dakusgu; eta batzutan baldarrakin ere bai; gorputz lodi ta astuna darama; onek damaio berezkoa dun tankera nagitsua. Odol-zaiñak, elkartuz meatzen zaizkion garaian, linfarenak, loditu egiten zaizkio. Humorozkoi ta gaitzepelkoi a da. Izakera au aur-emakumeetan da toki bero-bekoetan dagan

Izakera odoltsua.--

Berezitasun aundienak auek ditu: berezkoa du osasuna ta indarra; mugitarazle aziak dauzka; zain lodiak; odola asko ta garbia; birika aundiak, eta onegaitik aize-artze luzea; ezpañak gorri-lodiak; azala polit ta gorri dauka, batzutan baita zuri ere; begiratze garbia; begiak azal-ertzean maizeneg; urdifiak ditu beralek; illea ugari, askoten 1 leun da zuri-gorria; lepo motz-lodi gienetan; burua laukitua; paparra ere bai, eta gañera azita; sudurra gogor ta ondo irikia. Osasunari eusten dion artean lo ona du, eta txit maittea. Bere biotz aundi ta indartsuari odola gañezka darío gorputz guziraiko. Indar gutxi galdu oi du, eta onegatik bere odolaren gorritasun bizia, azalaren gardentasuna, ta arpegiaren arrosazko margoa. Odola askotan pillatzen zaio eta kanpora ere darío. Toki otz eta mendietako gizon-emakumeetan eta zar-gazteetan, denetan dakusgu.

Izakera urduria.--

Systema urduriaren bizkortasun da minberatsuna berezitzen du batez ere. Gorputz txikia du; mugitze asko ta askarrak ditu gorputz eta arpegian; bere gai intxuri ta migitarazle askok gutxi azita dauzka; urduria egikor baiño minberakorrago dala ontan dakus J. Guilberték. Odol gutxi du, edo ezta beintzat azalpean jira-biratzen; ontatik bere arpegiaren margoeza, eta begi ta illearen argia.

Odoltsuaren aldean lo arifia du eta oso esnakorra da; indafa ere gutxi berritzen dio. Indarrrik ez du, eta berez ezta egin-korra, baiño esnarazi ezkeru, sutsu ta gogor dakio lanari, azkar nekatzen denez, asti gutxirako bada ere. Arpegi borobilla du. Bere gorputz luze ta meea gardentsu dager.

Zeindusk daude gure egunetako gorputz-azterlari gelentsuenak onartzen dituzten iru izakerak. Baiño lanaren biotzera sartu aurretik, beste bat ere akarri nai dut.

Izakera sabalurtsu edo asarrekorra.--

Azal ubela du, latza gafierra; mugitze zakarrak; gorputz mee ta arifia; begi dizdiratsu-ausertiak eta, illaren antz, beltz edo ubelak, eta oso sartuak gafierra; odolaren jira birak motelak; odola oso asko ta ona; zain lodi bidez gorputza jiratzen dio onek, eta mugitarazle indartsu batzuek sazeartu ondoren, organuen erretzeaz beltzatuta doa biotzera. Erretze onen ondakiñak azalean ezartzen zaizkio eta onegatik arpegiaren sabelur-margoa. Arpegi-atalak oso atereak ditu; begiratze biotzallea; sudurra luze ta gogorra, eta zuloak ondo irikiak; eppain meesak; papar luze ta txkia; ille gogorra; zaiñak agirian dauzka. Odoltsuaren aldean motza da; meea gafierra, indar asko galtzen baitu.

Eta guzi auek osatzeko, izakera uzkurra. Sabelur beltzaren nausi goak berezitzen du.

Orain arte izakera gorputzki aztertu dugu. Emen, berriz, gorputzeko organuen batasun ta egikerak ezezik, gogo edo adimenarenak -eta auek batez ere- ezagutu nai ditugu.

Izakera psikologikuaren ikas-irakasketa oso antzifia dugu. Bere aemana sundia da oso, eta ezin uste aiañ gizadia kezkatu duala ezin ukatu.

Onela, sendagilleek osaki egoki bat ematearren berren gaixoen izakeraren ezagutzean arduratu oi izan dira. Zileiztilariek izakera bakoitzen ezagupen osoa eskatzen die gogo-azterlarieri. Eta arrazoi az, beraien izakera ontako edo alakoak egifiko guztien astuntasunari buruz ongi iritzi al

izan dezaten. Ume-egitzalleek ere au berbera eskatzen diete, gizarteko orok ongi egi ta zuzendu al izan ditzaten. Gogo-ikertzalle berberak gizon-mota orok eta bearieten izkutatu riko indarrak ezagutu nai ezkeroz, nai ta naiez izakera guzian ikasketa oso eta sakon bat bear dute. Eta azkenez, agin tzallek ere, bere legeak ze tankeran artuak izango diran eta nola adierazi bear dituzten jakiteko, bere meneko guziena e ezpada ere, gelenen izakera ezagutu bearra dute.

Eta garaia dut oraintxe izakera psikologikuaren sentetsua emateko, baiñan aurretik izakerak, eta berekin oso al kartusk dauden berezko-tasun da karaktereak adierazten digu tena esan nai dizutet.

Au dugu izaheratzat: bakoitzaren izate-era bere izatean, ikusia; berezko-tasunatzat, berriz: bakoitzaren egite-era, izate-erari moladuta; beste erara esateko: bakoitzaren izate-era egifietan ikusia; eta karakteretzat: lengoa bezela, bakoitzaren izate-era bere egifietan ikusia, baiño bere egiketean naimenak ezarri al dezakion aldakuntzekin.

Izakerak muetatzeko bi bide ditugu. Aurrenengoak, gorputza osatzen duten elementu anatomiku-phisiologikuetan du asiera; bakoitz auen nausigoak muetatuko lituke izakerak. Bigarrenkoa artzen dutenek, batez ere organismuaren ostetasun edo reazio psikikuek aztertzen dituzte. Ostetasun auek muetatuko lituke izakerak. Aurrenengo bidea antziñakoek artu zuten; bigarrenkoa, berriz, gaur egunekoa da.

Hipokrates'en iraskintzari jarraituki Galeno'k muetatuko zitun lanengoz izakerak. Berak zionez, lau izakerak lau humore -odola, sabulurra, sabelur beltza ta pituita-nagusiengandik zetozen.

Muetaketa onek bere sustrai edo aztarren teoriku ta phisiologikuek antziñako irakaskintz kosmologikuan ditu; orduan uste zutenez, ur, aize, lur ta suak osatzen zituzten izan orok; auek bi zergaiti ez berdifietan zuten etorrera. Gorputzeri lau elementuak eragiten zielako, lau humore ziran, eta auetako lau ziralako, lau izakera.

Muetaketa au lenago ikusi dugu; utz dezagun, bada, emen.

Gaur eguneko muetaketak.

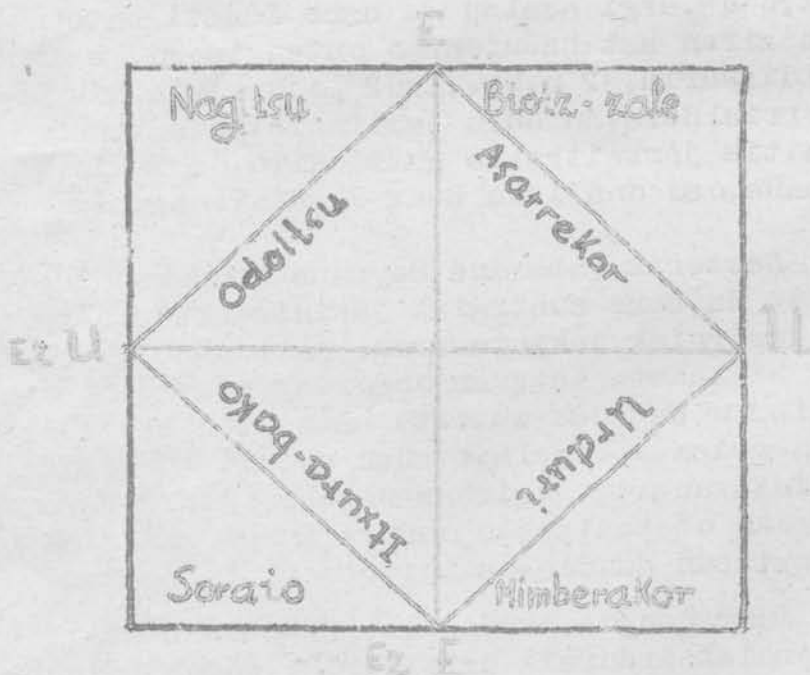
Luzegi ez izagearren, muetaketa eta onenen egilleak aipatu besterik ez tut egifian; azkenean, onena edo entzunena, HEYMANS jaunarena, alegia, akarriko dizutet. (Ume-eziketarako geien bear ko duguna dalako ezbaña, jakiteak ondoan ukitzen ditualako artu dut azkenengo onena. Idazti ontan izakerak jakituriei dagokionez aztertzen ditut.)

Ona emen muetaketa auen egille ospetsuenak: Dorsch, Kant, Herbart bi muetaketerekin, Hellwig, Ebbinghaus, Carus, Wund, Kreibig, Bibery, Bahnsen, Meumann, Külpe, Klages, Kretschmer, Pende, Sigaud, Fouillée, eta azkenez Goi-Ameriketako Sheldon jauna. Gure egunetako azkenengo onen irakaskintza P. Alejandro Roldan'ek, S=J=, argi azaldu du bere idazti batean; baten batek ikusmin biziren bat badu, onako ontan idoro lezake: "Pensamiento" aldizkaria, 32 n. 8v., 1952'go Urrilla'tik Lotazillara, 435-464 orrialdera. Au dugu jakiturietan azkenengo muetaketa; orregaitik jarraitzalle gutxi ditu oraindiko, eta ezta oso ezaguna; baña, oso ona izan bear du, diotenez, eta nere iritziz ere bai.

Besterik gabe ona Heymans jaunaren muetaketa; onena edo bide da, bere sustraiak jakintz-arauz jarriak baititu. Eta bere sustraiak jakintz-arauz jarriak dituala diot, Heymans jaunak billaketa batzuen ondoreak eta gizon ospetsueri buruzko liburu batzuek aztertu baitzitun batez ere; eta bere surreko geienak bezela etzuan artu izan gogoa izakeraen ezberdintasunaren guzienga-nakiko itxura bakarrik. Onela eta geroagoko obekuntzeekin ondore aundi xamarak eta geroago eta zeaztasun aundiagoa lortzea al izan zuan.

Aurrenengo z, sendagille askoeri bere iritiza eskatu zien. Beraiek arduraki azterturiko gizon batzuetan 90 esbakoiztasun ezberdina nola arkitzen ziran erantzun bear zitoten. Erantzun auekin 2.500 gizon itxuratu al izan zituan. Gero berberak llo gizoneri buruzko liburuak aztertu zituan; aien artean olerkari, elerkari, eta filosofoak ere bazeuden, eta lapur eta gaiztagifia ere bai; liburu auek lenagoko 90 bakoiztasunekin elkartu zituan gero. Eta iru bakoiztasun ofiziarrik, euren artean, eta kontrakoekin, aldatuaz zortzi izakera eman zizkigun.

Billaketan jarri zizkien galderak batzuten erantzunera zijoazen zuzenik; bestetan, berriz, ez. Onela, unkikortasunari buruz su galdetzen zien: "aztertu duzutena unkikorra al da, ala ez?" Egimenari buruz, aldiz, beste su: "Leialtsu izaten al da lanean? Lanaldietan jardunean arkitzen al zaio? A-sieran arduratsu al da? Jarraipenean ere bai?". Irugarren bakoitzasuna aztertzeko galdera suak egiten zizkien: "Azkar pozten adiskide-arazten al zaio? Lagunkoitasunean aldakorra al da? Biotz-unkitze ta alaitasunaren billa ibiltzen al da, ala ez? Itz-jario al da? Aldakorra? Bizibide eta ikaslan-motetan aldatuerrexa? Sarritan asmo sudizko gizona al da, asmo oriek burutzen ez dituala? Bere egimenetan ondore urrenekoak eragipenik ba al dute? Lanari askotan al dakio bere gogai sustraitikoen kontra, ala ez?".

Billaketan agerturiko tasun sustraiko bakoitzaren onartze edo irstea erantzunen alde nagusiari zerion. Iru bakoitzasun sustraitiko ta bere kontrakoen-ots, unkikorra-egunkikorra, eginkorra-ezeginkorra, al dakorra-ezal dakorra, —al dazetik zortzi izakera suak osatu zituan. Doixtar gogo-azterlari Fröbes, SJ, jaun ospetsuaren "Psikologia experimental" liburutik atera ditut; nere lanaren atzalkera suzian bera

izan dut gidari, baño batez ere dijoazkizuten gogai auetan.

Egifiiko iduribide orten begiraldi batean ezagutu dezazkezute edonor izakeraren bakoiztasunak. Goiko zatian, al de eginkorra duzute; eskuiko zatian, aldiz, alde unkikorra Erdiko saillean izakera aldatuerrexak; kanpokoak, berriz, al- dakaitzak.

Edonor izakerak ze bakoiztasun dituan idazteko au jarri bear besterik eztugu: I z a k e r a u r d u r i a = U - ez EA. Eta itz orotan esateko: I z a k e r a u r d u r i a : U - unkikorra, ez E - ginkorra, A - ldakorra.

HEYMANS JAUNAREN IZAKERAEN GOGO-BAKOIZTASUNAK.

O d o l t s u a k : ezUEA.

Bere egimenak oarkuntzaz osatu oi ditute; otz ta objetiboak dira; alaiak oso; adimenaren aldean bizkorra dute irudimena; lagun atsegingarriak dira; mugikorrak; ondo kamar dakie lanari, baño eztira beraletan murgiluzen eta iraupen gutxi dute. Errez adiskide-arazi oi zaie; praktiku ta oarkorr dira; eztira maitezaleak, baño bai berekoiak; askatasuna atse gin dute; gelenetan eztura leialak; erligioan indiferenteak; jolasketa-zaleak; adore kementsua dute; bere egifik askotan b beren teorien kontra daude. Oberen berezituriko odoltsuek beste bakoiztasun suek ere badituzte; kemena eguro galdu oi dute; arro ta azalekoak dira; eramenik eztute eta eztira ezer garaizaleak; janariak txit atsegingarri zaizkie; itzlari ta ereslarietarako oso-oso gaiak dira; buru arifik; erabakiak ar tzeko indarrik eztute. Gizon ospetsuen artean Fr. Bacon ta Lessing auen antzekoak arkitu zitun.

A s a r r e k o r r a k : UEA.

Setatsu, itxumustu ta

jasankorrezak dira; alai ta irrikorrak; errez adiskide-arazi oi zaie; araturiko lanaren zalekorrak dira, eta oenegimenez berten murgikdu oi dira; ulermenean erreztasuna dute; praktik ta adikorrak dira; naimen erabakiz iriztera jotzen dute, eta iritzi au azalekoa da. Janariak atsegin dituzte. Lagun eta sen diaren maitekorrak dira oso; jolas-zaleak; mendian bizitzea atsegin zaie; baño ez gela aundiko batzarretan egotea. Bere

izate-eran lotsagabe ta euren buruaz pozik agiri oi zaizki gu. Iraunkor eta adonestuak dira; egikerak ezituzte gogaien kontra. Ondoreak ezagutzeko onak dira, eta azterketarako eta gizonen ezagurako badute gaitasuna; batez ere aldatu-errexak dira. Edertidi, matematika eta gogalketarako ezitute gaitasun ezer aundirik; liburuak etsai dituzte, baiño billatzen dute e-gia. Itzilarri oso onak dira. Auetakoak dira zenbatzalle, senda gille, ta ekertidunak; eta badituzte bere zaindariak: Danton, Dickens, Mirabeau, ta Scott.

N a g i t s u a k : ezUEeza.

Eztira ez odol-gaitz ta ez emarazkorrak; lanaldie-tan badute irautea; bere egimenetan oarkuntza, irautea ta era mena agertzen dira; bere erabakietan era-batekoak dira, eta euren egikerak eztaude aien kontra. Jasankor, lokabe, ekonomik ku, garaizale ta izen onekoak dira; bere egikeratan ezitute e eder emateko zalekeririk; gazi auetan oso nabarmenduak dau-de. Ezitute maitezalekeri ezer aundirik, ez ta arro ta aundi naikeririk; aldiz, errukidun ta onutsuak dira. Doi-doi agertu oi zaizkie grifia nausigo dutenak; eztira izadiaren edertasun ta eresertiaz zaletuak; aldiz, bere zaletasuna adimeneko gauz, ikasmen, gogalketa ta matematikara zuzendu oi dute. Ez-tute errez ulertzen, baiño auek idazti edo esana ulerterre-za da oso; beraienak dira gogo-ikertzaille oberenak; batez ere askotan ondoreak ezagutzeko gaiak dira; oso oarkorrak. Irudi men-gauzetan motx dira. Auen artean aztertze jakitedun ta idalzlari asko dira; olerkariak, aldiz, ozta-ozta baten bat. Jakitedun ok dituzte zaindaritzat: Hume, Francklin, Kant, Locke, Mill, ta Taine.

Biotzaleak: UEeza.

Egimenean da dute asarrekorren antza, baiño aldaka itzak diranez, aiek baiño setatsuagoak dira eta lanean mur-gillagoak izaten dira. Leiatu ta iraute aundikoak, ulermen errezko ta praktikuak dira; azterketarako gaitasuna badute, eta baita askatasunerako ere. Odol-gaitz dira, ezer ez arreak; mendian bizitzen atsegin zaie, eta askotan kulturaren ardu-ragtik nazka azaldu oi dute. Gauzak ikuste-eran iritizale ta idurikor agertzen zaizkigu. Seriotasun ta zindotasun aun

dikoak dira; gizonaren bizitza dagokion mallan jartzen bada-
 kite. Janarien atsegín, jolasketa eta eresertiagatik etzale
 ezer. Menpekoekin errukiáun ta onutsuak dira; gutxi aurrera-
 koiak, ekonomikuak, tolesgabeak, izen onekoak, eta garaizaleak;
 gure konfiantza eman genezalekegu; bat-bateko arriskuetañ a-
 dorerik ez tute. Biotzale oso unkikorrak arkitzen baditugu, i-
 txumustukoak, jasanko errezak, itxegifí-eziñekoak, aldakoiak, bu-
 rutsu edo asmariak dira, eta kako-makoetaz zaletuak deude; ja-
 kite, alerti ta edestietarako gaitasuna badute; gogo-ausnartz-
 tzalle onak dira; darabilten gauzetan garbitasuna ikusi oi-
 nai izaten dute, eta gauzak oro dagokien mallatan nai dituzt-
 te. Egitasuna maite dute, eta aburu berrientzat ez tute kemenik.
 Nazioko gauzetan debiltzen gizonetan, naturalista eta oler-
 karietan, olerkariphilosophoetan batez ere arkitu zitun aueja-
 koak; gizon ospetsuetan: Miguel Angel, Pascal, Pasteur, ta Nie-
 tzsche.

U R D U R I A K : UezEA.

Itxumustu ta ernarazko-
 rrak dira; iraute gutxi dute; errez oztu oi zale adorea; bere
 asmoetan aldatuerrexak dira; urdurietan gogamendu ta egime-
 naren burruka malla gorenera igo oi da; aztertetzalle ta gogo-
 ausnartzalle txarrak dira; azalez iritzi oi dute, eta eztira
 ezer praktikuak; bafío eresertirako oso argitsu ta gaiak; ja-
 narien atseginkeri, alperkeri, berekoikeri, arrokeri ta emaitz-
 kerira itxuliak dira; eztira zindoak, ez eta ezkatukiak bere-
 ieri agertzeko gaiak; erlijioiko gauzetarako ez tute zaleta-
 sunik; eztira oarkorrek, eta ezta ezer garaitzalleak ere;
 maizenetan ernarazpen sendo, bat-bateko ta mota askokoak
 bear ditute. Auen artean olerkari asko dira, aldiz, jakitun
 gutxi. Azterturiko gizon ospetsuetan Byron ta Fritz Reuter
 auen kidekoak idoro zitun.

I t x u r a b a k o a k : ezUezEA.

Adimenaren gaitasun aldetik aulak dira, azalekoak,
 teoriku utsak, ezer ez gogo-ausnartzalleak, aztertetzalle txar-
 rrek ta irakurpenaren adiskideak. Lizunkoi eta berekoiak ere
 dira, alperkeri ta janarizaleak; azpikerilari, gezurti, kaldar,
 gutxi garaizale, arro ta ondatzalleak; ereserti ta edestirako
 gaiak oso. Bere burua dagon mallan bafío askoz gorago dala

uste dute;aberri ta erlijio-maitasunbakoak dira.Guzi ontan urdurien kidekoak dira.Onako aukerengandik berezitzen dituzte:eztute unkikortasunik,otz ta objektivistak dira,jasankorrek,ezer ez aserretiak,aldakaitzak eta lasaiak;gelegiztutzea eztute atsegif.Urduriak baiñ adimenekoagoak dira,biotzkada sakonik ezpaitute;baiñ ala ere erdikoan azpitik gelditzen dira.Asmo txikarrak dituzte;besteen aburuak onartzeko indiferenteak dira;bakarkoiak;errez menperatzen dira.

M i n b e r a k o r r a k : UezEeza.

Urdurien bakoiztasun anitz badituzte aukerere,baiñ euren aldakaitzetasunak aingandik berezitzen dituzte;adimenak ez-baiñ,menberamenak deragie.Matematika ta izkuntzen ikasmenerako gaitasun ona dute.Odolgaitz,ernarazkor,ta itxumastuak dira,baiñ lengoak baiñ gutxigo;itxiak,uzkartasunzaleak oso eta,aldiz,alaitasun zaleak ez;nekez adiskide-arazi oi zale.Serio ta zindoak,biotz-bera ta izen onekoak dira;erlijio ta politikan ertzetara jo oi dute;eztira lizunkeri ta janarien atseginketara itzuliak,ezta arrokerira ere.Ekonomikuak dira,eta baita laguntzaker eta norberaren azterketa itzuliak ere.Besteeri buruz eztira aztertze ta psikologuak;praktikuak ere ez.Asmo txikarrak dituzte eta aldakaitzak dira.Auetako geienak elerti ta olertian arkitu dira,eta gizon ospetsuetan Robespierre,eta Rousseau jaunak.

S O R A I O A K : esUezEeza.

Lengoekin badute antza.Jasankorrek dira;oarkuntzaz osatu oi dituzte eren egimenak;etzale errez adiskide-arazten;uskur eta bere aburuetan setatsuak dira kemen gutxi koak eta ezbaiezkoak.Eztira praktikuak,ez eta oarkorrek ere;trebetasun,irudimen eta oroimenik eztute eze asko.Berokokeri eta lizunkoikeri ezer aundirik eztute;izen onekok dira eta gure konfiantza eman dezalekegu;ekonomiku,itxiak,eta gutxi garaizaleak dira;kemena askar galdu oindute.Minberakorren kontra adikorrek,otzak,onutsuak,indiferenteak dira;azterketa edo berrietaz,erlijio eta politikaz,eztira asko zaletu oi.Askotan bakarkoiak dira;menpekoekin eztute erukirik eta auen aburuetaz ajolik ere ez;askotan zeken edo diru zaleak dira,eta ipurterreak.

"Norbait".